

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 22. У Сомбору 30. новембра 1882. Год. XIV.

О САОСЕЋАЊУ (УЧЕШЋУ).

(За награду.)

„Радујте се с радоснима и плачите с плачнима.“
(Римљ. гл. 12. ст. 15.)

Саосећање је природна особина човечја, која ако се још у раном детињству не почне озбиљно и својски неговати, може се за свакад да изопачи и отупи. А познато је, колико је ружно видети човека, који нема свести за моралне дужности и врлине, које човека човеком чине. Нема ти ништа горе од човека, који се туђем злу радује, који равнодушно може да гледа брата, друга и у опште ближњег свога у невољи. За такога се човека рече, да му је срце од камена.

У старих незнабожачких народа било је учешће у срећи или несрећи других људи врло ограничено; оно је престајало већ тамо, где је крај везама сродним и крвним; о истинском учешћу у невољи и оних људи, који су изван круга њихове народне и верске заједнице, није било ни трага; јер то је плод светога хришћанства — Но како је народ наш, по злом удесу своме, често долазио у додир са народом варварским, врло је био изложен утицајима, противним хришћанству. Два супротна верска начела стајаху више од пет векова једно према другоме у непријатељском положају: хришћанско прво и највеће начело: „Љуби ближњег свога, као себе самога“ и исламско: „Задужбива је убити каурина.“ За то није никакво чудо, ако се нађе у народу нашем људи, који немају срца за јаде својег ближњег и свога народа српског, ако смећу с ума оне апостолске речи: „И ако страда један уд, с њим страдају сви уди, ако ли се један уд слави, с њим се радују сви уди.“ За то школа и кућа српска нек имају вазда на уму превелики за-

данак свој у овоме послу; њихов је задатак, да отварају срце дечије за *доброту*, која рађа *учешће*, а из овога извире *доброчинство* и *пожртвовање*. Јер саосећање је у пракси плодородно. Како оно од милосрђа прелази у помоћ бедноме и брине се за његову будућност — имамо најлепши образац у причи о Милосрдном Самарјанину. Но и та слика не исцрпљује изјаве учешћа, по што су оне према субјекту и објекту, према њиховим узајамним односима, према средствима, која се при том употребљавају, врло разнолике; оне се оспивају на љубави, за коју прво и прво ваља знати, да се не може изнудити. Деца воле своје родитеље од природе, јер се ови брину за њих; одана су и укућанима својима, ако ови с њима лепо поступају. Само љубављу изазивље се љубав код деце. Ко рђаво с њима поступа, постиже притивно — мржњу, која је прави динамит у радњи васпитачкој. И овде долази пример на прво место.

„Добар пастир, што казује ином
И сам својим потврђује чином“.

Ако се родитељи непрестанце буду међу собом гложили и свађали, грдили и ружили, којекога оговарали, и радовали се туђој невољи, онда нека их ни најмање не изненади, ако то све у скоро виде и код своје деце. Родитељи, дакле, ваља да живе међу собом у љубави и слози; с укућанима и с млађима својима да благо поступају; суседима својима и свакоме у невољи нека су спремни увек у помоћ притећи. Жан Паул вели: „Радије ћу платити полицијску глобу, него што ћу пред децом својом одбити просијака.“ А српска пословица вели: „Ко проси ма да круну носи ваља му уделити“. Таки угледи доиста ће побудити у деци учешће спрочу сиротиње. Њима не сме остати непозната ни она реч: „Да није сирота, не би сунце грејало.“ Кад васпитач тако спреми срце дечије, онда ће добро учинити, да детету даде прилику, да види, шта се то зове немаштина и сиротиња, па кад га ова потресе, за цело ће жудети, да што пре удели сиротињи и успокоји патнике; откидаће од уста својих и даваће ономе, који оскудева и кунатори у живљењу.

Српска је историја пуна светлих имена, која нам казују срца милостива, што чинише задужбине, те ће с тога кроза све векове живети у народу животом духовним. Та сетимо се само, молим вас, једнога примера, дивне српске Косовке девојке, која

„ . . . преврће по крви јунаке;
Ког јунака у животу нађе
Умива га хлађаном водицом,
Причешћује вином црвенијем
И залаже хлебом бијелијем.“

Може ли етика штогод лепше да испореди овој мириша-вој души девојачкој?! Ето до таке висине моралног делања узрасло је учешће српске девојке у јадима своје браће и својега народа. Ту је добротинство; ту је отацтвољубље — све сами накити, без којих не сме бити српскога срца, јер иначе боље да не куца. А шта је довело Орловића Павла на бојно поље? За што Кочо драговољно умире на коцу? За што српски Леонида, Синђелић, презирући живот, са друговима на ватри гори? Сви ови осетише невољу свога народа и погинуше из љубави спрођу отаџбине своје. Па кад је доброта срца тако обилат извор врлина, које су украс живота нашега, онда сме ли васпитач занемарити ту благословену жицу? Ни по што не сме; него мора на њу пазити као на око у глави, и то одмах првих година мора отклањати од детета све оно, што би могло пречити морални развитак његов и мора одучавати га од свега, што би на млађано срце његово могло штетно утицати.

На дете највише утиче његова околина, поименце: родитељи, браћа и сестре, остала својта и домаћа чељад, и у опште све, што га окружава. За родитеље и остале укућане смо рекли, да морају деци предњачити лепим примером у свему, што може у деци да пробуди лепо и пријатно осећање. Ту смо поменули живот кућни и поступак с децом и с другим људима. Али сад морамо казати од каквог је големог утицаја при васпитању поступање са *животињама*, како од тога јако зависи, хоће ли дете у потоњем животу бити човек добра и племенита срца или ће се васпитати за гнусна тиранина и нечовека.

Деца се најрадије играју са животињама: с мачкама, псима, птицама итд. Детету се ништа не гади, ако цица скуна с њиме из једног тањира руча, не срди се ако куцо у млеку његовом реп окваси. Та то су његови верни другари. Али кад одрасли стану мачку тући и гњавити где год стигну, а псето, наочиглед деци, дражити и на сваку руку мрцварити, — онда нема сумње, да ће то и деца радити. Деца, као што добро вели Жан Паул, све персонифицирају, и њима животиње стоје на једном ступњу с човеком, и с тога ће од детета, које се навикне кињити и мучити животиње јамачно постати свиреп чо век И онда ће сав грех посити родитељи и учитељи на својој души.

(Свршиће се.)

КАКО ТРЕБА УЧИТЕЉ ДА ПОСТУПА СА МОРАЛНО ПОКВАРЕНОМ ДЕЦОМ?

(Свршетак.)

Као што смо горе навели, узрок да су некоја деца морално покварена може бити са свим многостручан. Зато ће васпитачева прва и најглавнија брига бити, да изнађе узроке, с којих је дете постало неморално. Ако га је у томе срећа послужила, треба да се што пре постара, да те узроке отклони. Је ли узрок рђаво друштво, треба учитељ да строга забрани детету, да се у то друштво несме даље мешати, него да га се чува као живе ватре. Ако је узрок неморалности у самој породици треба и ту тражити помоћи, само што овде то мора ићи много теже. Неморалне родитеље довести да постану морални иде врло тешко а скоро је и немогуће; а даље тај задатак неможе принасти школи, која је и онако силним дужностима оптерећена. Како дакле овде да се помогне? Друге помоћи не може бити, ван ако се дете одузме из родитељских руку и преда у породицу, која је позната са своје ваљаности и у којој ће дете видети и чути само оно, што је добро. Да богме да би и ово ишло тешко, јер родитељи неби се лако склонили, да своје дете даду од себе, ма да би то служило само на велику срећу детињу.

Прва и главна брига учитељева нека буде, да испита душевно стање тога детета; т. ј. да изнађе главне погрешке као и то: да ли дотично дете има и чега доброга, и тек на основу овога нека предузме даље кораке у име поправке. Како ми предпостављамо, да је ретко тако дете, које у себи неби имало ни искре доброга, то нека је учитељу главна брига усредсређена на то, да добру страну детета не само задржи на томе стешану, него нека се стара да ту врлину још боље и већма рашири и утврди; јер ово ће касније бити испомагач у поправци и искорењивању неваљалога. Учитељ треба даље да се постара, да пре свега стече неограничено поверење и љубав код свога ученика, па ако му је ово испало за руком, онда је присвојио највећу снагу, што ће му бити у предстојећем послу од врло велике добити, и ово ће му послужити као послуга да до своје цели дође. Учитељ треба да од ученикових родитеља дозна, какве су ови казне употребљавали код своје деце ради поправке, и то му је с тога пужно да зна, што учитељ та средства несме у школи употребљавати, пошто су се деца на ова већ свикла а друго и с тога, што ова нису собом повукла никакве користи, што значи да средства нису бирана и употребљавана према дечијим околностима.

Поправљање морално покварене деце несме ићи брзо и напрецац, нити учитељ таковој деци сме из дана у дан држати читаве придики, јер све ово неће имати стварне вредности; него нека се учитељ постара да пре свега у детету прокрчи пута за побожност. При настави треба учитељ сваку прилику да хвата, где ће ученику моћи божанске речи примењивати на живот; нека увери свога ученика што може боље, какву награду од творца добијају они, који чине добра дела, а нека опет покаже шта бива са грешницима и неваљалцима. Ако ово учитељево тумаче-

ње и упоређење прати највећом пажњом и запетошћу, знак је, да је учитељ победио и да његове речи жестоко продиру у унутрашњост детињу и да се код овога буди успавало размишљање о побожности. Ако је васпитач опазио да му посао иде за руком, не треба да се ладе варати обманом, да је сад с тим послом готов, те да му више не треба радити, него нека тако продужи и даље т. ј. докле год је ученик му тај под руком, па тек кад овај изиђе из школе увидеће учитељ, да је од дивјаке начинио најплеменитију вођку, која ће рађати плод стотруки. И учитељ ће тада да буде блажен и задовољан!

Неда се опроврћи, да и спољашње владање учитељево много до приноси, да се неморалност код деце искорени. И овде треба бирати средства, која ће благотворно упливисати на душу и срце малог ученика. У овом погледу још и данас многи наши учитељи јако греше. Писац ових редака имао је прилике да се сам о томе увери. И данас се може наћи још доста велики број школа, у којима се налазе — молим да ми се опрости — тако зване: „магаређије скамије,“ у коју смешта учитељ ону децу, која су рђавог владања, па и саму ону децу, која у науци слаб успех показују. Овај рђав обичај постао је наслеђан и прелази с колена на колена. Истина, да учитељ тим поступком нема рђаву намеру, него се шта више уџа, да ће се тиме деца, што су осуђена да у тој скамији седе, поправити. Но то је само једна обмана, која још више прави учитељу посла, јер та одлучена деца од својих другова не само да не мисле на поправку, него постају све већма јогунастија и неваљалија. С тога учитељ нека се не шали, да морално покварену децу дели од друге деце, јер тиме се показује детету, да је презрено од својих садругова. Ако је учитељ најпосле приморан, да сирам поквирене деце употребљује казни у хатар поправке, и ту нека поступа мудро, т. ј. нека употребљује оне казни, које примењује и на остале своје ученике, јер у противном случају дете ће увидети, да га учитељ мрзи и не воли као остале његове другове, а тиме се наравно отуђује од учитеља, ученика а и саме школе. Као што се учитељ несме сасвим одвраћати од такве деце, исто тако несме поклањати им своју неограничену љубав и поверење, бар не у оној количини као осталим својим ученицима. У сваком свом говору нека учитељ удари особити нагласак, који ће се односити на то покварено дете, и који ће нагласак показати, да се то особито њега тиче, те да гледи, да се што пре поправи, и те цензуре учитељеве опрости.

Ако напослетку сва ова средства не помогну, да се тај малиша поправи онда нека учитељ приступи и строжијим мерама, само нека запамти, да и ова треба да су зачињена љубављу и сажаљевањем. Јер строгост и свирепост никада немогу ни у ком случају одговорити оној сврси, којој су намењена. Учитељ нека главну бригу поклони томе, да доведе ученика, да призна своје погрешке и да увиди, шта је добро, лепо и истинито.

Најзад се мора захтевати од учитеља, да у томе зајиста мучноме послу буде постојан и издржљив, нека не малакше одма, чим види да му посао не иде за руком. Јер само на овај начин може се рачунати, да ће садашњи нараштај, који је огрезао (?!) у неморалности бити заступ

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

љен генерацијом, која ће у пуној мери и у правом смислу бити морална. Колико школа може овоме допринети, у толикој истој мери може то учинити и црква, која се такође мора сматрати као васпиталиште, јер црква и школа су неразлучна целина. Зато никада не можемо одобрити, да се то једно од другог одлучи, као што на жалост многи данашњим даном око те заблуде војују. Јер когод не воли цркву, тај исти не може волети ни школу, то је бар наше убеђење.

П.

РЕВИЗИЈА ШКОЛ. ЗАКОНА У ТРОЈЕДНОЈ КРАЉЕВИНИ.

(Наставак.*)

Такову уређењу препарандија, где би се обука у господарству и боље уредити и успешније подељивати могла, боље би на сваки начин пријао њихов положај изван града, а пошто обстанак препарандија у самоћи или у мањи мести није иначе лако могуће, него да се оне устроје као интернати: долази се тим путем а и у другим поводима, до питања: били се и код нас с тим системом покушати имало.

3. Мало има школских питања, о којима се је толико расправљало и о којима се, по различности становишта, теоретички толико расправљати даде, као што је питање о конвиктуалном и слободном неговању препаранда. Међу тим је то питање практички решено тако, да је у већини европских држава претежнијим размером попримљен сустав интерната. Обично се мисли, да заговорници екстерната заступају либерални илити напредни, а заговорници интерната да заступају конзервативни или натражњачки правац узгоја.

Но у истини томе није тако, јер и у државама, које су не само културом напредније него и с политичке слободе на гласу, налазимо учитељске семинаре као интернате уређене. Између осталих за пример наводимо Немачку, Швајцарску (у којој између 32 семинара имају 22 интерната), Белгију, Угарску и т. д. И поједини знаменити педагози признају интернатом велику вредност увек дашто под уветом, да се помљивим избором пронађе прави човек, коме да се његова управа повери; јер да се добро управљаним таквим заводом може хрпимице благословно делати, као што се са стране противне цеваљалом или невештом управом може хрпимице зло плодити; у слободи да може појединац неуспети а у заједници да се систематично могу читаве скупине искварити.

Код ваљане управе, интернати за решење педагогичке и ђудоредне задаће семинара пружају бездвојбено повољније увјете неголи екстернати; пак и онај пробитак што га будућему учитељу, како се мисли, пружа екстернат, а да га неможе пружати интернат, — наиме вањско неговање или вањска углаћеност, слобода кретања, дар дружевности, напрама санетости, неокретности, несгранности, плахости — и тај пробитак, цене некоји, да се разумном управом и уредбом живота у заједнички пензионати такођер постићи може.

Осим трошкова првог уређења, који би свакако били знатни, иначе, ако има или се нађе прикладна зато јавна сграда, финансијална страна

*) В. бр. 20.

такове реформе неби пружала велики потешкоћа, пошто се на штипендије препаранда што из крајишкога што из нашег буџета троши већ сада до 20.000 фор.

На колико би се канило обстојеће сада мушке препарандије у Загребу и у Петрињи спојити и тако сву приправу за пучко учитељство локално централизовати, ваљало би мислити на број приправника обе препарандије који сада износи до близу 200, и који се број никаквим рестрикцијама неби смео умањавати, него би га, према владајућој потреби ваљало, да је могуће, још умножити.

Тај број управо неби сметао устроју интерната, јер би се могао попримити мешовити систем, да наиме један део и то млађи кандидати буду у заводу, а другом делу т. ј. старијим кандидатима да буде просто као екстернистама препарандију полазити, но морали би се на сваки начин, за сва три годишта устројити паралелни разреди, која би се околност код избора или приређивању локалитета морала пред очима имати као, и то, да би, осим инконвенијенција, које собом доноси такав мешовит систем неговања, и по излучењу старији препаранда остао још увек толики број интерниста, да би њим ваљана управа завода била отештана како у економичком тако и у дисциплинарном погледу.

Не мисли ли се пак на поменућу централизацију, тада се сваком опет мора наметнути мисао, да препарандија загребачка и петрињска једна другој одвише близу леже, и да је Славонија већ одавна желила, да се тамо подигне једна препарандија. Иначе две препарандије за територијални обсег Хрватске и Славоније особито обзиром на конфигурацију земље неби биле превише, јер ча пр. у Цислајтанији земље једнакога територијалнога обсега имају и по три препарандије.

К. §. 95. У тога § редку другом испала је после „општинска“ реч „школека“, која се је налазила у тексту законске основе, како је изручена била сабору, те ју ваља повратити; јер се овде неради о општинским него о општинско-школским или краће рећи о школским књижицама.

К. §. 96. Осим редакционалне промене, коју ће ваљати удесити према предстојећем новом политичком разделењу земље, имала би се установа тога § преиначити толико, да се учитељски састанци неморају редовито обдржавати сваке године.

Истина је, коју свако лако може докучити, јер је њену моћ многи и сам на себи искусити могао, да учитељу пучкоме, ако неће да душевно сасвим засни, у самоћи сеоскога живота, где му почесто мањка сваки контакт с људима умним образовањем себи равнима, пак где је пречесто и за тихо душевно пословање лишен потребитих средстава, силно треба душевне побуде, какова му се без сумње пружа у учитељским састанцима, из којих ако су ваљано уређени, учитељ пучки, осим обилне непосредне поуке, односи још собом пуно градива за даље размишљање о задаћама свога звања.

С тога се тима састанцима неможе одржи велика корист, те се њихова обдржавања одређују свим познатим законима школским.

Најобичнија је установа та, да се они имају обдржавати сваке године, иначе крајишки закон одређује „најмање један пут у години.“

WWW.UNI.NS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Но слободно је посумњати, дали је то у истини потребно.

Ако се ти састанци сваке године обдржавају, тада, може се рећи, да се из њих нити неизлази, већ да један други стижу, те тако се ни једној тамо потакнутој идеји не да времена да право сазре, ни да се изведе. К тому су предметом већања у учитељским састанцима школеке уредбе и школски одношаји такви, који немогу бити подвржени честим, а најмање свакогодишњим променама, који иначе таквих честих промена ни поднели неби, па зато нити је нужде да се решавају нити може бити корисно, да се њима сваки час потреса; већ напротив треба да се из неке веће дистанције времена мотре, јер се тада и бистрије разабиру. Ако се к тому узме, да су у новије време поустројавана у поджупанијама и учитељска друштва, да се почешће држе неслужбене обште скупштине учитеља; да је за даље образовање слабијих учитеља постарано продужним наставним течајима, било би се бојати, да би се, придржавши к свему томе још и свакогодишње учитељске састанке, непрестано и одвише већало, а мало радило. Толико старање и толики апарат за властито образоване учитеља неможе бити оправдан напрама жалосноме факту, да из народне школе све само изилазе деца, која слабо, а где што и никако читати и писати неуму, те би се могло рећи и приговорити учитељима, да мислећи одвише на се, заборављају на школу.

Још је проти свакогодишњему обдржавању учитељских састанака редом до душе последњи, али, у тешким материјалним околностима нашега народа, такођер уважења вредан разлог тај, да у старом (провинцијалном) подручју трошак тих скупштина морају сносити обштине.

Биће дакле сасвим довољно ако дотична установа у закону од сада буде гласила тако да се учитељски састанци имају обдржавати барем сваке треће или највише сваке друге године, или да у погледу њихових сазива придржи одлуку влада.

К. §. 117. Међу дисциплинарне казни, које се наводе у том § закона, ваљало би под словом мјесто „локалнога макнућа“ уврстити премештање на друго, (једнако или) слабије дотирано учитељско место.

Случајеви, где учитељ није толико погрешно, да би се из службе отпустити имао, а опет се с разлога понајвише локалних на дотичном месту даље оставити неможе; — дакле случајеви, у којима се свагде другде као најпримернија и најсходнија казна употребљује премештање на друго учитељско место, — били су од крности новoga школскога закона веома чести, — чешћи него што се је мислило, кад се школски закон стварао.

У таквим случајевима поступа се сада „локалним макнућем.“ Но јер та казна често пута неодговара кривњи дотичнога и по својим посљедицама можда се ни мало неразликује од казни одпуста, — треба да влада у том погледу руке разведе и да се казна локалнога макнућа са казном премештања у закону замени.

При стварању закона одвраћао је од тога обзир, што би се тим вређало право избора, које је у погледу учитеља народних обштинама законом ујамчено.

Но и у свима другим познатим законима, у којима се право из-

бора оставља општинама, сматрало се је потребним, уз то право и врховним школским областима придржати власт, да са општих обзира службе и казни ради могу народне учитеље премештати с једнога места на друго.

Дакако да се у тима законима, нарочито у законима цислајтанских земаља, а само другим речма, и у крајишком закону (§ 9.) дотичној установи тамо, где је о премештању службе ради говор, свагде додаје, да притом припадајуће патронима или општинама право предлога има бити нажено“; но како се то у пракси може помислити изведивим, а да између врховне школске области и дотичних овлаштеника ненастану сукоби, то је тешко докучити, те би се у нашем закону тај додаток или мимоићи или заменити имао нарочитом установом, да у таквим посебним случајевима с виших обзира службе изборно право општинама бива остављено.

Ваља опазити, да се тамо, где се (као у цислитанским земљама и у војничкој крајини) школе непосредно од општина не издржавају, него се другчијим начином (по окружјима и кумулираним трошком) уређено издржавање школа показује више као ствар земаљска, и оно право, које је себи врховна школска област придржала у погледу премештања учитеља, показује с блажије стране и да много губи од значаја некога посизања у сферу туђега права.

К §. 122. На крају тога §. установљује се само, што бива с беривом обустављенога од службе и плаће учитеља у оном случају, ако буде невиним проглашен; а ништа се невели о том, шта има бити онда, ако такав учитељ nebude невиним проглашен, али ипак — што се често догађа — у служби и надаље придржан.

Суспендираноме од службе учитељу мора се поставити заменик; а да општина бар у потоњем од поменутих случајева немора сносити двоструког трошка, ваљало би садашњу редакцију упитнога §. понунити додатком: Небуде ли пак невиним проглашен, али ипак у служби придржан, имат ће се и надаље оставити на алиментацији дотле, док остатком његове плате nebude подмирен трошак замене.

К §. 126. Тим §. подељене су школе у погледу најмањих учитељских плата у четири разреда, и то тако, да између плата II. и III. разреда има празнина од једне стотине форинти. Искусством је пак доказано, да општине великим делом траже управо између та два разреда сместити класификацијом своје школе, те ил опредељују плате од 500 фор., а некоје и 450 фор., јер те плате стоје у средини између плата највишега и најнижег разреда. Указује се дакле потреба, да се међу досадашња законом опредељена четири разреда уврсти још један од 500 фор., на годину. Та плата долази, за сада као највиша, и у закону од 10. Фебруара 1880. за војничку крајину, те неби ништа сметало, да се у закон уврсти.

К §. 127. Овоме §. којим се за подучитеље опредељује најмања плата са 60% оне плате, коју ужива учитељ, дотично учитељи исте учионе, ваљало би додати установу, по којој та плата неби у ником случају смела ићи испод становитога минимума (Види приметбу к §. 132.)

К §. 130. Тај §. досада се је према дословному, тумачењу §. 23. школског закона изводио тако, да су се на општим школама равнајући

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

учитељи, уз награде тим §. одређене, постављали свагде, где на једној школи има више него један учитељ. Но будући, да се с једне стране общине тим обтерећују, а с друге стране служба равнајућег учитеља тамо, где су их само двојица, не може бити особито теготна, а ваља да се гдешто и бесплатно и части ради учини, могла би се у погледу тога примити уредба, која постоји у цислитавским земљама и у војничкој крајини, те установити, да та награда иде равнајућег учитеља само онда, ако на којој общој народној школи имају ниже од два учитеља.

К §. 132. Овде се мора опазити, да су женском учитељском особљу скоро свуда одређене плате више од плата мушкога учитељског особља — у цислитавским земљама су 80% ових нотоњих плата.

Обнађе ли се да се с разлога штедње то и код нас попримати има, ваља ће се под једно установити минимум, испод кога се ни у ком случају сићи не сме.

К §. 134. алинея 3. Када се је алинеом трећем §. 134. школскога закона установило, да су земље, што их уживају учитељи, својим приходом искључене из урачуна у плату, мислило се је, да је с једне стране приход од тих земаља несигуран, а с друге стране да и онако мора бити незнатан. Но из некојих специјалних случајева, о којих је поводом наставшега пријепора имала одлучити земаљска влада, увидило се је, да је речени приход од земаља мјестимице репрезентиран доста знатним новчаним свотама. Тако су примјерице у једној общини поджупаније румске 4 јутра земљишта, припадшега сегрегацијом тамошњој школи, била у закуп дана за 51 фор. на годину.

Будући пак да су тужбе ради преобтерећења општина трошком школским многостране, те ће чим тај трошак надошавшима квинквеналнима доплатцима расте, бити све то веће: указује се потреба, да се горе наведена алинеја трећа §. 134. школскога закона преиначи тако да се приход од земљишта (ораница, винограда, пашњака и шуме), којих је посед скончан са мјестом учитељским, има у плату учитељску урачунати и новцем проценити тако, да се од чистог катастралног прихода сваке парцеле одбије порез и намет, који се од њега има плаћати.

Ту установу садржају и сви други познати закони, осим „уредбе за србске народне школе;“ из које је ради предмиеване истоветности доношаја дотична установа и преузета у наш закон од године 1874.

Буди, да тај приход горе реченим начином процењен и буде на многим местима веома незнатан, биће ипак урачуњање његово у плату каква така полакшица общинама, које и тако најмучније смажу податке у готовом новцу.

Када се је године 1875. обавила прва класификација народних школа, држала је земаљска влада, да ће се и ако је приход од земаља §. 134. школскога закона искључен од урачуњења у плату, ништа не мање како на вредност тога прихода тако и на доходак од црквене службе где је она скончана с учитељском службом, узети обзир код установљавања плате у готовом новцу. Где је и на колико је то онда можда учинити проциштено, ваљат ће да се исправи приликом рекласификације народних школа у оним местима, где се учитељи налазе, те се и на даље оставе у уживању земаља школских.

(Наставиће се.)

ИЗВЕШТАЈ

о VIII. редовном састанку шајкашког окруж. учитељског збора, држаног у Ковиљ-Сентивану 11. окт. т. г.
(Свршетак.)

На позив *председников* вели *Јоцић* у препоруку свога поступка, да се није угледао ни на кога, и да је поступком својим постигао свагда добар успех.

Каракашевић: да је предавач требао казати деци да у мађ. језику има дуги и кратки гласова.

Стакић: цео предмет ваља прво механично прочитати и тек затим став по став превађати и граматично анализирати.

Јоцић: добија завршну реч и вели *Каракашевићу*, да је ово III. р. у који то треба већ да зна.

Оцењује се са *добро*.

Миловановић: На жалост приметио је да се збор овај још није отресао своје мане. При критиковању ништа се готово друго и не чује, до: „ово је неумесно;“ „ово не ваља,“ „оно опет није модерно,“ а овамо кад дође до оцењивања предавања се оцени са „добро.“ — Лепо је то, кад колега колеги добра жели, али то је крајња инконзеквенција измасакрирати најпре, па онда опет то исто признати за нешто најјглађеније. Умољава брђу учитеље да буду мало штедљивији при делењу оцена.

Прима се примедба *Миловановићева*.

Председник: позива *Стакића* да рекне коју у препоруку свог поступка.

Стакић: он се држао до сада најнапреднијег метода *Гразеровог*.

Председник: позива збор да критикује предавање *Стакићево*.

Миловановић: не одобрава *Стакићу* што је децу упознао прво са штампаним писмом, па их онда учио писању истог писма, држи за целесходније да се деца науче прво писати дотично писмо, јер су деца потезови, из којих је оно састављено, већ познати, па тек после овог посла, да је срањивајући писано са штампаним писмом упознао децу са штампаним. Пре овог посла пак да је више речи растворио с децом на слоге, а све на гласове, а не само две; а и о предмету који се изнесе пред децу ваља коју опширније рећи. — Предлаже да се *Стакић* оцени с *довољно*.

Стакић: држи за све једно упознао он децу прво са штампаним а с писаним, главно је: *успех*, а овај је за његовог 2—3 годишњег рада оваким начином свагда био добар. Позива се на све напредније учитеље, па и на сомборску срп. учит. школу, да се и тамо његов начин (најпре читање па онда писање) препоручује. — Неколико његових савременика поричу то. —

Стакић: па све једно, ја сам га пронашао за доброг и држаћу се њега.

Оцењује се са *довољно*.

На позив *председника* вели *Јанић*, да се држао начина ког је при својоу у сомб. учит. школи-

Брадваровићка: предавач је предавао као да је професор на универзитету а не учитељ на основној школи; да је мало мађарски назива рекао.

Миловановић: начин предавања апсолутно не ваља, јер се предавач ни мало не обазире хоће ли деца од његовог предавања схватити што или не. Као да од беде ради Или зар је то какав начин, кад предавач наброји читаву гомилу српских назива (ово је: глава, ово труп, ово удови, ово очи, ово нос и т. д.) па за тим почне опет ређати мађарске називе (a fej, a törzs, az org, итд.) па тек онда испитивати децу шта је ово, а шта оно; како се каже мађарски глава, како труп и т. д. — то није никакав начин. — Деца ваља казати да се наше тело дели на три дела (главу, труп и удове) па онда питати на колико се делова дели наше тело? Шта је ово? (глава) Шта је ово? (труп) и т. д. а за тим позвати децу да сама покажу саставне делове тела, па тек онда казати деци како се каже мађарски тело и т. д. али после сваког казаног назива одма питати како се мађарски каже, шта значи на српски казани мађарски назив, таким начином би се предавач уверио да су га деца појмила, а у једно да су запамтила и мађарске називе; — предавач би требао као учитељ да зна боље српски говорити; — предлаже *довољно*.

Јанић: добија завршну реч и вели да се чуди Миловановићу, што не зна наст. плана, по коме је његов избор предмета за IV. разр. са свим уместан.

Миловановић: шта се у ком разреду предаје не треба брат Јанић да му каже, а у осталом он (Миловановић) није говорио против „избора предмета,“ већ против начина предавања, Јанић га не разуме.

Оцењује се са *довољно*.

Председник: позива К. Јоцића да поднесе извештај о жупанијској учит. скупштини држаној у Тителу 28—29. септ. т. г.

Јоцић: он је од високородног г. поджупана као председника скупштинског био наименован само за тумача док траје скупштина за оне Србе чланове, који не знају мађарски, по томе нема извештаја.

Председник: долази на ред извештај заступника Бачких учитеља Ј. Радића са земаљске учитељске скупштине, — извештај тај дао је он (председник) П. Коњовићу, да цовади из њега оно што је главно и да саопшти скупштини, пошто је пак Коњевић отсутан, да се остави ствар до идућег збора. — Прима се.

Председник: пошто би нам наст. планови што их спремише мошорински и ђурђевачки учитељи, одузели много времена, предлаже да исти циркулирају. — Усваја се.

Председник: да се одреди место за идући састанак. — После кратке дебате заказује се идући збор у — *Госпођинци*.

Председник: да се означе предмети за идући састанак. Предлаже: да се изабере одбор који ће исте истаћи а у једно наименовати предаваче, и то за сваки предмет по тројицу, који ће једног од тројице на самој скупштини на предавање позвати. — У одбор да уђу госпођиначки и чурушки учитељи, који су за идући састанак следеће предмете истакли:

1. Оцигледна настава у IV. разр.

2. Механично читање у II разр.
3. Граматична анализа у III. и IV. разр.

А од расправа :

1. Важност и циљ очигледне наставе.
2. Писмена вежбања као припрема за писмено изражавање мисли.
Усваја се предлог председников.

Председник затвара седницу у $\frac{3}{4}$ 1 сах. по подне.

У Дољнем Ковиљу 15. Новембра 1882.

Кузман Милсвановић

учитељ и известилац
шајк. учит. збора.

„УЧИТЕЉ ДА БУДЕ СВЕШТЕНИК.“

Повуче се тако важно питање путем овога листа, о коме треба сваки пријатељ и родољуб народне просвете да размишља а особито законодавци наши. Није нужно да потезем сваку цртицу о овоме, пошто је то већ г. Коњовић доста опширно описао, него управо указао сам се као одобритељ тога, само са неким малим изузетцима.

Ми знамо да међу нашим народом а особито неизобрженијем народност и вјера стоји на ова два ступа т. ј. на свештенику и учитељу, па — збиља чудимо се — та два тела с једним духом тако су се удаљили један од другог да нам је тешко појмити. Један исти правац служи им за сејање просвете у народ. Школа је главно учитељско бављење, али је уз то дужност и свештеника, да на њој дела, црква је пак главно свештеничко служење, али је дужност учитеља да га у њој поднамаже. Посматрајмо по ближе та два тела у унутрашњости, чврсто ће мо држати да су се управ сјединили, а посмотримо ли их по спољашњости морамо се чудити да су се тако далеко одвојили. Ко је данас ближи свештенику него учитељ, а ко је учитељу него свештеник, па да се доведу у најтјешњу свезу и по спољашњости нужно је да се из учитељске школе у богословски завод прелазе.

Садањи начин примања у богословију неодговара њеном устројству, а морало се одступити, јербо нам је свештенство скоро мањкало, -- и који сврши осми гимназијални разред тешко да ће се посветити сваштеничком чину ако је материјално снабђевен, него како г. Коњовић изнесе на сриједу. Његове разлоге и предлоге и ја примам. Само имам да примјетим :

1. Први његов захтев имао би да се измјени овако: да се сви српско-народни учитељи примају у богословски завод под тим условом да прве две године испит строго полажу а посљедне две године редовно богословски завод полазе.

2. Даље наведено је да се примају у богословски завод сви српско-народни учитељи, који су законом прописане предходне школе и редовно српску вјероисповједну учитељску школу свршили. По овоме нећемо се укупног учитељства српског. Г. Коњовић имао је само пред собом учитељство свршене учитељске школе у Сомбору необзирући се на оста-

до учитељство српско. Пошто имаде и таквих данас много учитеља, који нису имали предходних наука, који се данас захтјевају при ступању у учитељску школу, а иначе су много свјестни свога позива. Учитель је учитељ (? У.) ја мислим да се то не раздваја, јербо сваки онај који је наклоњен народној просвјети и учитељском звању, тај би био способан вршити дужност и у свештеничком чину, а они пак, који не љубе учитељско звање ни народну просвету ти би још мање желили да се посвете свештеничком чину јербо би до тога још доста труда требало. По овоме имао би да се измјени његов захтјев овако: да се примају у богословски завод сви српско-народни учитељи, који су српску вјероисповједну учитељску школу редовно свршили.

3. У додатој алинеји доставља се, да се примају у богословски завод сви они српско-народни учитељи, који су учитељски испит најмање са добрим успјехом свршили. Ни овде се не тиче укупног учитељства српског, јербо да се ово оствари, сваки онај учитељ, који је са довољним успјехом учитељску школу свршио, тај се не би смјео указати за богословски завод. А запитајмо се је ли сваки онај учитељ, који је са добрим, врло добрим и отличним успјехом свршио учитељску школу баш онако реван како се захтјева? Не би рекао да је, а пак онај учитељ, који је с довољним успјехом свршио може бити да је свјестнији, ако и није био подпуно развијен у учитељској школи и није могао постићи добар успех. А је ли само у учитељској школи мјесто за развијање? Ја мислим не, него само упутак, а цјео живст човјечији је школа. Те по томе имало би се измјенити овако: да се примају у богословски завод сви српско-народни учитељи, који су учитељски испит најмање са довољним успјехом свршили.

Изneo сам ово на срједу, те ако неодговара цјели, нек се бољим мњењем изводи опровргнути. Само у толико појавио сам се, што сам имао по мојој примедби да измјеним, а даље што би наводио, то је у 15. и 16. бр. овога листа доста опширно на видик изнешено, само желити би било, да наши законодавци о овом важном питању промисле и да га по жељи већине народа остваре.

Г. Ш. учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Школски савет) сазван је у Ср. Карловце за 25. нов. а саборски одбор за 29. нов.

(Из српске учитељске школе Сомборске.) Госп. Мита Петровић професор природних наука у српској учитељској школи Сомборској, који је, по наредби вис. школ. савета и саборског одбора теоретичко-практички течај за свиларство ове јесени у Горици слушао и практично се увештао у употребљавању микроскопа у свиларству положио је на свршетку течаја испит из свиларства са отличним успехом. Том приликом слушао је исти господин и предавања о виноделству, из којег је такође испит с отличним успехом положио. Сврх овостручног студирања и испита издате су му сведоче од управе ц. кр. станице за покушаје у виноделству и свиларству у Горици. Г. професор М. Петровић повратио се с пута свог и наставио је редовна своја предавања 15. Новембра.

(*Накнадни испити из мађарског језика*) По дозволи г. кр. школског надзорника за жупанију Бачку полагали су 23. Октобра у србској учитељској школи Сомборској накнадни испит из мађарског језика свршени приправници и приправнице: Григорије Миладиновић из Кисача, Христина Јовановићева из Земуна, Зорка Кајићева из Вуковара, Љубица Лазићева, Милева Плавшићева, Катарина Топаловићева и Пава Бузацићева, све четири из Сомбора. Услед испита овог издато је свима овима сведочанство о учитељској способности, које се дотле у архиви србске учитељске школе чувало. — Који би од свршених приправника и приправница желели накнадно испит из мађарског језика полагати, морају се тога ради са писменом молбом (на биљегованој артији) обратити на славно кр. школско надзорништво жупаније Бачке, од којег ће решење у своје време добити са означењем дана, кога ће испит полагати.

(*Престолонаследник као учитељ*) Немачки престолонаследник пре месец дана походио је народну школу у Борнштедтену. Баш је био у III. разреду, кад учитељ добије брзојав, да му мати у суседном селу на смрти лежи. По наговору престолонаследниковом учитељ одмах одпутује својој болној матери, а наставу у место њега продужи главом сам престолонаследник, предавајући започету повест о реформацији.

(*Преурђење основне наставе у Француској*.) Нова уредба о основној настави у Француској разликује школу матерњу и основну школу. Прва се дели у два одељења; у прво долазе деца од 2 до 5 година, у друго, које се зове дечија школа, од 5 до 7. Основна школа дели се у три течаја: у основни течај за децу од 7 до 9 година, у средњи течај за децу од 9 до 11 и у виши течај за децу од 11 до 13 година. Где има више него 10 ученика, који су свршили основну школу, може да се установи још и допуњујући течај, који траје једну годину.

Р А З Н О.

(*Поурб Даничићев*.) Мртве остатке Ђуре Даничића примили су 9. Нов. у Загребу изасланици кр. српске владе и спровели су их преко Сиска Савом у Београд. У Загребу је био величанствен спровод, на ком су влада, сви заводи, укратко сви слојеви друштва многобројно учествовали. Исто тако величанствен дочек спремили су Сисчани мртвом телу великога научењака, а ни Митровица није пропустила, да не ода пошту непрежаљеном покојнику, ма да је пароброд истом пред поноћ стигао у Митровицу. Покојничково тело приспело је у суботу 13. Нов. у Београд, а у недељу 14. Нов. био је погреб, какав се у Београду још од смрти кнеза Михаила не памти. а оцелу је био сам краљ, а скоро сва варош и многобројан свет из околине (особито много) из Земуна) подигао се, да испрати до вечне куће сјајну звезду наше књижевности, која се тако прерано морала да угаси. Венаца је било на стотине и сви су донети у народни музеј, где ће ради успомене остати. У цркви у Београду говорио је зналачку беседу покојников друг проф. Јован Бошковић, у којој ће бити ваљда најбоље обележено велико значење Даничићево по нашу књижевност. У

www.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
више наших места звонили су на покојника, а нека се места спремају, да му приреде парастос.

(*Књижевност.*) Дођоше нам на приказ ове нове књиге: „Дела Ђуре Јакшића књига I. песме лиреке. У Београду у краљевској-српској држ. штампарији 1882.“

„Орао велики илустровани календар за годину 1883. Уређује Стеван В. Поповић. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића. 1883.“ Према извршном и обилном садржају овога опште као ваљаног припознатог календара цена је од 50 н. заиста незнатна.

„Царић. Мали календар са сликама за 1883. год. Уређује уредник „Орла“. Цена 20 новч. Нови Сад. Издање штампарије А. Пајевића.“

(Нов лист). Од нове године почеће у Београду да излази под уредништвом г. Драгутина Посниковића, а уз сарадњу више стручних пчелара, а нарочито уз главну већ познатих рационалних пчелара г.г. А. Алексића, инжињера из Београда и Јована Живановића професора из Карловаца, лист под насловом: „Пчела“ илустрован орган за српске пчеларе. Излазиће једанпут месечно на целом табаку Цена ће му бити за целу год. 4 дин. за Србију, а за иностранство 2 фр. а. вр. (Б. Д.)

(*Изложба женских рукотвора у Новом Саду.*) Задруга Српкиња Новосадкиња управила је позив на све српске женске задруге у нашој држави, којим их позива, да се изјасне, да ли су вољне, да суделују у приређењу изложбе српских рукотворина у Новом Саду год. 1883. Изложба би почела 15. јула, а трајала би шест недеља.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Пр. учитељице Марија Тешић у Сурдуку и Марија Веселић у Дишуши именоване су правим учитељицама у истим местима, а привр. учитељи Петар Берић у Северину и Петар Богић у Уљанику правим учитељима у истим местима.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Кетфељу. Плата 400 ф., 4 ланца земље, огрев и стан. Молбенице се подносе цркв. општини до 6. дец.

— Тражи се учитељ у Ловри. Плата је 81 фр., 14 и по јутара земље, воз сена, 500 снопа пиргла, 2 мер. жита, 12 ражи, 8 јечма и стан Молбенице се шаљу до 19. дец. председн. цркв. општине у Ловри (и. р. Ráczeve).

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Поштоване сурликке, којих се тиче, молимо да не скраћују у својим манускриптимачи речи, него да их потпуно испишују.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.